

Young Men's Christian Association'ın Türkiye'deki Faaliyetleri

RESUL ÇATALBAŞ
Bozok Üniv. İlahiyat Fakültesi
irresul@gmail.com

Öz

Young Men's Christian Association (YMCA), Hıristiyan hayatının ve kültürünün gençler arasında benimsenmesini kendisine gaye edinmiş misyoner bir teşkilattır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Amerikan Board'un çatısı altında Anadolu'da faaliyet göstermeye başlamış, kısa sürede de İstanbul, İzmir ve Adana'ya şubeler açmıştır. Osmanlı Devleti'nde gençlik kuruluşu olarak faaliyet gösteren bu teşkilat, özellikle gayrimüslimler üzerinde etkili olmuştur. Cumhuriyet sonrasında Türkiye'deki faaliyetlerini yavaşlatmak zorunda kalan teşkilat, diğer birçok misyoner teşkilatın aksine Anadolu'yu hiçbir zaman terk etmemiştir. Bu makalede söz konusu teşkilatın Osmanlıların son döneminden itibaren Anadolu'daki örgütlenme süreci ele alınmış ve bu çerçevede gerçekleştirdiği faaliyetler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: YMCA, YWCA, Hıristiyan Emek Cemiyeti, Amerikan Lisan ve Ticaret Dershanesi, ABCFM, Misyonerlik.

Abstract

Young Men's Christian Association's (YMCA) Activities in Turkey

Young Men's Christian Association (YMCA) is a missionary organization that accepts as its goal the adaptation of Christian life and culture among young people. This organization entered into the Ottoman Empire at the end of the 19th century. It started its works under the auspices of an organization called American Board, and soon opened new branches in Istanbul, Izmir and Adana. Young Women's Christian Association (YWCA), the women branch of YMCA, conducted various activities targeting women in particular. YMCA served a youth organization in the Ottoman Empire and was influential especially on the non-Muslim population. After the foundation of the Turkish Republic, although it had to slow down its activities, YMCA, unlike many other missionary organization, never left Anatolia. This article offers a brief history of the organization of YMCA in Turkey and discusses the activities it performed towards its goal.

Keywords: YMCA, YWCA, Christian Endeavor Society, American School of Languages and Commerce, ABCFM, Missionary.

Giriş

Türkiye’de birçok Hıristiyan misyoner teşkilat faaliyet göstermiştir. Bunlardan Amerikan kaynaklı olan en önemli teşkilat şüphesiz Amerikan Board (American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM) olmuştur.¹ Board’ın Osmanlı coğrafyasında faaliyetleri 1820 yılında İzmir’de başlamıştır. İlk yıllar yerleşme ve çevreyi tanımakla geçmiştir. Resmi merkez kurulması Tropolı ve Beyrut bölgesindeki misyoner çalışmaları yürüten William Goodel’in 1831 yılında İstanbul’a gönderilmesi ile olmuştur. Böylelikle Board’un Türkiyedeki resmi merkezi açılmıştır.² Bundan sonra Board misyonerleri İstanbul’a gelmeye başlamış ve eğitim alanında yoğun bir çalışma içerisine girmişlerdir. Onların asıl amacı Müslüman dünyasında Hıristiyanlık’ı yaymak ve bu coğrafyada yaşayan Hıristiyanları Protestanlaştırmak olmuştur.³ Dil ve tercüme üzerine yapılan çalışmalardan sonra çoğu dini muhtevalı olan çeşitli konularda eserlerin basıldığı matbaalar kurularak yayınlar, Hıristiyanlara ulaştırılmıştır. Sonrasında okullar açılmıştır. Bu kurumların ilk öğrencileri Osmanlı Devleti içerisindeki gayrimüslimler olmuştur. Başta Ermeniler ve Rumlar olmak üzere diğer gayrimüslimler arasında yapılan faaliyetler ile Protestanlaştırma çalışmalarında başarı elde edilmiştir.

Young Men’s Christian Association (YMCA), 1844 yılında George Williams tarafından Londra’da kurulmuştur. İngiltere ve Amerika misyoner teşkilatları sayesinde YMCA, kısa sürede tüm dünya üzerinde teşkilatlanmış ve kadınlar arasında faaliyet göstermek için 1857’de Young Women’s Christian Association’ı (YWCA) kurmuştur.⁴ 1894 yılında teşkilatın kuruluşunun 50. yıl dönümü kutlamalarında Hıristiyanlık’ın yayılması için yaptıklarından dolayı İngiltere Kralı tarafından Williams’a “sir” unvanı verilmiştir. Williams 1905 yılında ölmüştür. Williams’dan sonra YMCA daha da büyümüş ve teşkilatın merkezi İsviçre’ye taşınmıştır. Burada 9 tanesi Genova, 1 Lozan, 1 Basel, 1 New York, 1 Londra, 1 Arhavensen ve 1 Nilford’da olmak üzere toplam 16 kurulu bulunmaktadır. YMCA’ın 1922

¹ Uygur Kocabaşoğlu, *Kendi Belgeleriyle Anadolu’daki Amerika* (İstanbul: Arba Yayınları, 1989), s.16; Ayten Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999), s.8.

² Harry N. Howard, “The Bicentennial in American-Turkish Relations,” *The Middle East Journal* 30:3 (1976), s.295.

³ Erdal Açıkse, *Amerikalıların Harput’taki Misyonerlik Faaliyetleri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003), s.42.

⁴ Paul Super, *What is the Y.M.C.A* (New York: Association Press, 1922), ss.15-17; E. W. Hopkins ve diğerleri, *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik* (İstanbul: Örgüm Yayıncılık, 2006), s.374; Açıkse, *Amerikalıların Harput’taki Misyonerlik Faaliyetleri*, s.216.

yılına gelindiğinde dünya üzerindeki genel durumu şöyledir: Avrupa, Amerika, Hindistan, Çin, Japonya, Kore, Avustralya, Yeni Zelanda, Filistin, Mısır ve Afrika'da (27 farklı ülkede) 9065 şubesi, 1.330.532 üyesi ve 120.540.049 Doları bulunmaktadır. Cemiyete hamî, faal ve öğrenci olmak üzere üç tür üye kabul edilmektedir. Bu kişilerden düzenli olarak ücret alınmaktadır.⁵

Young Men's Christian Association (YMCA), İstanbul'da Board'un çatısı altında, 19. yüzyılın son çeyreğinde Amerikan misyoner faaliyetlerin bir uzantısı olarak faaliyete geçmiştir.⁶ Kuruluşu Hıristiyan eğitim kurumu olan Robert Koleji içerisinde olmuştur.⁷ Amerikan Board'un okullarında YMCA veya Christian Endeavor Societies (Hıristiyan Emek Cemiyeti) olarak,⁸ Türkiye'de ise Genç Hıristiyanlar Cemiyeti ve Hıristiyan Genç Erkekler Birliği gibi çeşitli adlarla bilinmişlerdir. Teşkilatın Türkiye'deki temsilcisi hem Amerikan misyoner cemiyetinin (ABCFM) hem de Kitab-ı Mukaddes şirketinin başkanı olan Dr. W. William Peet'tir.⁹ Kurucuları ve üyeleri arasında Amerikalıların yanı sıra İngiliz, Alman, İtalyan, Rum, Ermeni ve Yahudi kişiler de bulunmuştur.¹⁰

YMCA'nın iki amacı olmuştur: Birincisi, Hıristiyanlara Hıristiyanlık'ı öğretmek ve diğer devletlerin himayesinde kalan Hıristiyanları korumaktır. İkincisi Hıristiyanlık'ın Protestan mezhebini yaymaktır.¹¹ Aslında bu tür kuruluşlar, toplumun istenen bilince ulaşmasını sağlamak için çalışmışlardır. Bu çerçevede YMCA, Hıristiyan gençlerini eğlence hayatından kurtararak dine yönelmeyi, manevi, zihinsel, sosyal ve fiziksel durumlarını iyileştirmeyi hedeflemiştir.¹² YMCA buna ilaveten İncil'in sosyal hayatta yaşanmasını sağlamaya yönelik planlamalar yapmıştır. Bu sebeple YMCA'nın sembolü olarak 'beden, akıl ve ruh'un birlikteliği anlamına gelen

⁵ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti ve Faaliyeti (Y.M.C.A.)," *Sebilürreşad* 19:493 (26 Şubat 1338), s.266; Cüneyd Okay, "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," *Toplumsal Tarih* 8:47 (1997), s.20.

⁶ Bkz. Zafer Toprak, "YMCA," *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.7, s.531; Zafer Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," *Toplumsal Tarih* 1:2 (1994), s.8; Açıkse, *Amerikalıların Harput'taki*, s.216.

⁷ Kenneth Scott Latourette, *World Service: A History of the Foreign Work and World Service of the Young Men's Christian Association of the United States and Canada* (New York: Association Press, 1957), s.341.

⁸ Toprak, "YMCA," s.531; Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.8.

⁹ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-3," *Sebilürreşad* 20:498 (22 Nisan 1338), ss.43-44; Okay, "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," s.22.

¹⁰ Bkz. Kenneth Scott Latourette, "YMCA Türkiye'de," çev. Hülya Balcı, *Toplumsal Tarih* 8:47 (1997), s.29; Okay, "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," s.24.

¹¹ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-4," *Sebilürreşad* 20:513 (17 Ağustos 1338), s.219; Okay, "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," s.22.

¹² Hopkins ve diğerleri, *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik*, ss.373-374.

üçgen seçilmiştir. Sembol, Eski Ahit'te Yasanın Tekrarı (Tesniye) 6:5'de geçen: "Tanrınız Rabbi bütün yüreğinizle, bütün canınızla, bütün gücünüzle seveceksiniz" ve Luka 10:27'de geçen: "Tanrın Rabbi bütün yüreğinle, bütün canınla, bütün gücünle ve bütün aklınla seveceksin" cümlelerinden hareketle üretilmiştir. Aynı zamanda YMCA, Yuhanna 17:21'deki: "Hepsi bir olsunlar. Baba, senin bende olduğun ve benim sende olduğum gibi, onlar da bizde olsunlar. Dünya da beni senin gönderdiğine iman etsin" ifadesini kendisine rehber edinmiştir.¹³

Bu makalede, YMCA'nın Türkiye'deki tarihçesi, faaliyetleri ve teşkilatın kadınlar arasındaki kolu olan YWCA'nın çalışmaları incelenecektir. Söz konusu teşkilatların tarihsel süreçte başka adlarla Türkiye'deki varlıklarını devam ettirileri ve kalıcı yer edinmelerinin sebepleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Onların değişim ve dönüşümleri diğer misyoner teşkilatların Türkiye'deki yapılanmaları hakkında fikir yürütmemize de imkân sağlayacaktır. Konuyla ilgili önemli bilgiler YMCA'nın aktif olarak çalıştığı dönemin önde gelen yayın organı *Sebilürreşad*'da¹⁴ yer almaktadır. Bu nedenle gazetenin yayımlanmış sayılarına müracaat edilerek dönemin şartları içerisinde Müslüman entelektüellerin bu faaliyetlere bakışlarının tahlili yapılacaktır.

1. YMCA'nın Kurulması ve Faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nde YMCA, Robert Koleji içerisinde 1881 yılında kurulmuştur.¹⁵ Koleji'deki Protestanlık propagandası YMCA aracılığıyla yürütülmüştür.¹⁶ Okul farklı Hıristiyan mezheplerden öğrencileri kabul etmiş ancak bu mezheplerin kolej içerisinde kendi öğretilerine yönelik bir

¹³ Bkz. "The History and Meaning of the YMCA Logo," ss.2-4.

¹⁴ İttihad-ı İslam düşüncesinin bir yayın organı olan *Sırat-ı Müstakim* mecmuası, Ebu'l-Ula Zeyne'l-Abidin (Mardin) ve Eşref Edip (Fergan) tarafından 14 Ağustos 1908 tarihinde yayın hayatına başlamış bir dergidir. Başyazarı Mehmet Akif Ersoy'dur. 24 Şubat 1912 yılına kadar *Sırat-ı Müstakim* ismiyle, 183. sayısından itibaren *Sebilürreşad* adıyla yayın hayatına devam etmiştir. Kurtuluş Savaşı süresince önemli hizmetler gören dergi, dikkatleri üzerine çekmiş ve Başkumandan Mustafa Kemal tarafından derginin yazarları Ankara'ya davet edilmiştir. Mehmet Akif ile buraya gelen Eşref Edip, derginin yayınına buradan devam etmişlerdir. *Sebilürreşad*'da yayımlanan yazılar, milli hükümet tarafından çoğaltılarak cephelere gönderilmiş ve bütün askeri kıtalarda okunmuştur. Cephede askerin Anadolu'da da halkın motivasyonunu sağlayan dergi, 5 Mart 1925 yılına kadar haftalık olarak aralıksız yayımlanmıştır. Bkz. Abdullah Ceylan, *Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad Mecmuaları Fihristi* (Ankara: DİB Yayınları, 1991), s.8.

¹⁵ Latourette, *World Service*, s.341; YMCA'nın 1914'te Beyoğlu Mutasarrıflığına verilen bir bildirim ile resmen ancak kanunsuz bir şekilde kurulduğu da belirtilmektedir. Bkz. Hopkins ve diğerleri, *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik*, s.415.

¹⁶ Emine Kocamanoğlu, "Yabancı Okullarda Din Eğitimi, Robert Kolej-Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) Örneği" (yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2003), s.180; Ali Rıza Bayzan, *Küresel Vaftiz*, 3. baskı (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007), s.99.

uygulamaya asla yer vermemiştir. Protestan öğretisine dayalı dini derslere ve ayinlere ise katılım zorunluluğu getirilmiştir. Bu bağlamda öğrenciler, yapılan her türlü toplantıya ve YMCA'in faaliyetlerine katılmaya mecbur tutulmuşlardır.¹⁷

YMCA'in Dünya Kurulu (World's Committee), Robert Koleji içerisindeki YMCA oluşumunu resmi olarak ancak 1900'de tanımıştır.¹⁸ 1908 yılında kurulun resmi olarak tanıdığı fakat mali bakımdan desteklemediği ilk YMCA sekreteri Lawson P. Chambers Türkiye'ye atanmıştır. 1910'dan itibaren YMCA'in Uluslararası Kurulu'nun ilk maaşlı temsilcileri İstanbul'a gönderilmeye başlanmıştır. Bunlardan biri Levant için gezici sekreter (*travelling secretary*) adıyla görevlendirilen Ernest Otto Jacob'tur. Aynı yıl Darius Alton Davis de İstanbul'a gelmiştir.¹⁹ Jacob ve Davis'in ilk görevi Nisan 1911'de İstanbul'da dokuzuncu Dünya Hıristiyan Öğrenci Federasyonu (World's Student Christian Federation) toplantısını organize etmek olmuştur.²⁰ Toplantıyı YMCA'in genel sekreterliğini yürüten John R. Mott planlamıştır. Mott bu toplantı ile dünyanın Hıristiyanlarca fethi için stratejik noktalar belirlemeyi ve Müslüman dünyasına onların aydınları ile ulaşmanın hayallerini kurmuştur.²¹ Federasyonun Sekreteri Miss Ruth Rouse: "Misyonerler yüzlerce yıldır elde edemedikleri bir fırsatla karşı karşıyalar şu an..." dediği konuşmasında İstanbul'daki Amerikan Kız Koleji'nin uçsuz bucaksız imkânlarla sahip bir yer olduğunu, sahasının eşsiz bir örneği ve buradaki kız öğrencilerinin çoğunun YWCA üyesi olduğunu belirtmiştir.²² Ayrıca İstanbul'daki bu toplantı, Ortodoks Kilisesi ile iyi ilişkiler kurabilmenin fırsatı olarak görülmüştür.²³ Robert Koleji'nde yapılan toplantıya Çin, Japonya, Hindistan, Rusya ve Kıta Avrupası'ndan öğrenciler katılmıştır. Türkiye'den ise Ermenileri, Arnavutları, Bulgarları ve Rumları temsilen Amerikan Kolejlerinde okuyan kız ve erkek öğrenciler seçilmiştir.²⁴

¹⁷ Hester Donaldson Jenkins, *Robert Kolej'in Kızları*, Çev. Ayşe Aksu (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008), s.21; Kocamanoğlu, "Yabancı Okullarda Din Eğitimi," s.184.

¹⁸ Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.8.

¹⁹ Latourette, *World Service*, s.341.

²⁰ Rıfat N. Bali, *The Saga of a Friendship: Asa Kent Jennings and The American Friends of Turkey* (İstanbul: Libra Yayıncılık, 2009), s.34; Kocamanoğlu, "Yabancı Okullarda Din Eğitimi," s.181.

²¹ Latourette, "YMCA Türkiye'de," s.29.

²² Jenkins, *Robert Kolej'in Kızları*, s.172.

²³ Bali, *The Saga of a Friendship*, s.34.

²⁴ Bkz. Jenkins, *Robert Kolej'in Kızları*, ss.168-169.

Dirk Johannes Van Bommel, 1912’de Davis’in yardımcısı olarak İstanbul’a gönderilmiştir.²⁵ Davis ve Bommel’in en önemli başarısı 1913 yılında Pera’da (Beyoğlu) ilk YMCA şubesini açmaları olmuştur. Hedeflerinde Hıristiyan olan 500 bin Rum ve Ermeni bulunmaktaydı. Şube düzenlediği kurslarla kısa sürede 500 üyeye ulaşmıştır. Bunu müteakiben YMCA’nın Uluslararası Kurulu, Amerikan Büyükelçiliği’nin yanı başındaki arazinin alınabilmesi için 75 bin dolar göndermeyi taahhüt etmiştir.²⁶ Amerika’daki tüzüğünde kendisini “Gençleri İsa’nın saltanatına tevsi etmek” görevi ile tanımlayan YMCA, Osmanlı sınırları içinde çalışma alanlarını “Yabancı dil eğitimi, konferans, jimnastik, tenis, müzik... vb” etkinlikler olarak açıklamıştır.²⁷ Cemiyet kendini insani bir kuruluş olarak tanıtsa da dönemin önde gelen münevverleri buna pek inanmamıştır. YMCA’nın Müslüman halkı doğrudan Hıristiyan yapmak zor olduğu için, Müslüman toplumu sarsmak, şear-i diniyelerini yıkmak ve tedrici bir surette Hıristiyanlaştırmak için kurulduğu birçok kez gazetelerde yazılmıştır.²⁸ İstanbul’daki bu ilk YMCA, görünüşte insani faaliyetler yürüten fakat gerçekte Hıristiyanların himayesinde mutaassıp misyoner bir kuruluş olarak görülmüştür.²⁹ Kısa süre sonra İstanbul’da ikinci şube açılmıştır. Şubenin başkanlığına daha önceden Antep ve Maraş Amerikan kolejlerinde müdürlük yapan bir misyoner atanmıştır.³⁰ Bundan sonra üçüncü şube, Bolşevik devrimi sonrası Petersburg’dan İstanbul’a gelen Rus YMCA’i için açılmıştır. Maiak: A YMCA for the Russians in Constantinople adını taşıyan bu kuruluş, 1 Nisan 1920’den itibaren faaliyete geçmiş ve burada Rus çocukları eğitilmiştir.³¹ Dördüncü şube Amerikan donanması için açılmıştır. American Navy YMCA-Constantinople adlı bu şube ise işgal kuvvetleri arasında yer alan Amerikan donanmasının denizcileri için açılmıştır. Şube’de yüzme, tenis, balıkçılık ve beysbol gibi etkinliklerin yer aldığı yaz kampları

²⁵ Memorandum from E. O. Jacob to C. V. Hibbard, July 17 1920, Turkey: Correspondence and Reports 1920, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries.

²⁶ Review of Y.M.C.A. in the Near East, December 31 1921, Turkey: Correspondence and Reports 1921, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries; Bali, *The Saga of a Friendship*, s.35.

²⁷ Hopkins ve diğerleri, *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik*, s.415; Super, *What is the Y.M.C.A.*, s.30; Turan Bayrak, “İzçiliğin Türkiye’ye Gelişi ve Günümüzdeki Görünümü,” *Sosyoloji Dergisi* 3:20 (2010/1), s.163.

²⁸ Bkz. Mecdüddin, “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti ve Faaliyeti (Y.M.C.A.),” s.265; Mecdüddin, “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-4,” s.219; [Anonim yazar], “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti (Amerika’da Türklük Aleyhinde Nasıl Propaganda Ediyorlar),” *Sebilürreşad* 24:611 (7 Ağustos 1340), s.201.

²⁹ [Anonim yazar], “Genç Hıristiyanlar Cemiyetinin Faaliyeti,” *Sebilürreşad* 19:483 (4 Haziran 1337), s.159.

³⁰ Mecdüddin, “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti ve Faaliyeti (Y.M.C.A.),” s.267.

³¹ Toprak, “Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri,” s.9.

düzenlemiştir. 1922'de Yeniköy'de (İstanbul) Bristol Kampı (Camp Mark L. Bristol) açılmış ve 1923'de burası Suadiye'ye taşınmıştır.³²

YMCA'in faaliyetlerini artırmasına tepki gösterilmiştir. Konuyla ilgili *Sebilürreşad*'daki haber şöyledir: “Rumca gazeteler yazıyor Genç Hıristiyanlar Cemiyeti her sene yapılmakta olan hafta ayinlerine iştirak etmek üzere Rum Patrikhanesine de davetiye göndermişler. Sen Sinod'un kararıyla Papaz Atanasiyedi (Atinasyad), Genç Hıristiyanlar Cemiyeti'ndeki ayinlerde hazır bulunacaktır. Bu hadise göstermektedir ki cemiyet gizli gizli yaptığı faaliyetlerini açığa vurmaya başladı.”³³ Yine aynı gazetede İstanbul'daki erkek şubesine üye olan gençlerden yüzde 46'sının Müslüman Türk evladı olması kaygı ile karşılanmıştır.³⁴ YMCA'in faaliyetlerini olumlu gören ve destekleyenler de olmuştur. *Tanin* gazetesi bunlardan biridir. Gazete YMCA'i ilim ve irfana muhtaç olan memleketimiz için bir terbiye ocağı olarak nitelemiştir.³⁵ Dahası gazetenin *Tanin* Heyet-i Tahririye Müdürü Baha Bey, Anadolu'nun her köşesine YMCA ve YWCA'in şubeler açmasını istemiştir.³⁶

İstanbul'daki faaliyetler I. Dünya Savaşı yıllarında azalma göstermiştir.³⁷ Ancak işgal yıllarında YMCA merkezleri Rumlar ve Ermeniler için Türklük aleyhinde propaganda merkezleri haline gelmiştir. Buralar işgal kuvvetlerinin kulüpleri olarak çalışmıştır.³⁸ İşgalciler Osmanlı topraklarına geldiğinde kendi memleketlerine gelmiş gibi olmuşlardır. Çünkü gayrimüslim okullarında ve YMCA şubelerinde Hıristiyan ahlakıyla yetişen ve ruhlarında İslam husumeti yerleşmiş önemli bir zümre bulmuşlardır. Buna rağmen Cumhuriyet kurulduktan sonra Robert Koleji gibi Hıristiyan kuruluşları, papaz okulları ve YMCA'in bazı şubeleri faaliyetlerine devam edebilmiştir.³⁹ Ancak Bursa Amerikan Kız Koleji'nde okuyan 3 öğrencinin

³² Toprak, “YMCA,” s.531; Toprak, “Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri,” s.10; Bali, *The Saga of a Friendship*, s.37.

³³ [Anonim yazar], “Genç Hıristiyanların Faaliyetlerini Açığa Vurmaları,” *Sebilürreşad* 25:625 (13 Teşrin-i Sani 1340), s.13.

³⁴ Mecdüddin, “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti ve Faaliyeti (Y.M.C.A.),” s.266; Okay, “Sebilürreşad Mecmuasında YMCA,” s.20.

³⁵ Bkz. [Anonim yazar], “Gençler Cemiyeti Hıristiyanıyesi,” *Tanin* 16:552 (23 Nisan 1340), s.2; [Anonim yazar], “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti (Tanin Gazetesinin Şayanı Dikkat Bir Makalesi),” *Sebilürreşad* 24:599 (1 Mayıs 1340), s.12.

³⁶ [Anonim yazar], “Genç Hıristiyanların Faaliyetlerini Açığa Vurmaları,” s.13.

³⁷ Latourette, *World Service*, s.342.

³⁸ [Anonim yazar], “Papaz Mektepleri, Genç Hıristiyanlar Cemiyetleri,” *Sebilürreşad* 24:624 (6 Teşrin-i Sani 1340), s.413; Okay, “Sebilürreşad Mecmuasında YMCA,” s.23.

³⁹ [Anonim yazar], “Papaz Mektepleri, Genç Hıristiyanlar Cemiyetleri,” s.414; [Anonim yazar], “Genç Hıristiyanlar Cemiyeti (Amerika'da Türklük Aleyhinde Nasıl Propaganda Ediyorlar),” s.202.

Hıristiyan olması sebebiyle halktan gelen tepkiler üzerine buraların kapatılması gündeme gelmiştir.⁴⁰

YMCA'nın zararlı faaliyetlerinin yanı sıra topluma katkıları da olmuştur. Düzenlediği değişik aktivitelerle insanları bir araya getiren kuruluş, insanların sosyalleşmesini sağlamıştır. Bu aktivitelerin başında spor etkinlikleri gelmektedir. Osmanlı topraklarına modern sporlar büyük ölçüde yabancılar tarafından getirilmiştir. 1890'ların ortalarında İstanbul'daki İngilizler kendi aralarında spor müsabakaları düzenlemeye başlamıştır. Bundan sonra futbol, kürek, tenis ve yat göзде sporlar haline gelmiştir.⁴¹ Mekteb-i Sultani'de (Galatasaray Lisesi) okuyan bir İngiliz, 1899'da okulun bahçesinde futbol oynanmasını sağlamıştır. Bundan sonra iki İngiliz Kadıköy Football Club'ı kurmuştur. Moda British Club, Elpis Greek Club ve Emogine Club ilk kurulan kulüpler olmuşlardır. Robinson kardeşler tüm bu kulüpleri bir futbol ligi altında toplamışlardır. Bu ortamda YMCA, spor ve özellikle beden terbiyesine yönelmiştir. Böylelikle YMCA, Türkiye'nin spor tarihinde önemli bir görev üstlenmiştir.⁴² Dahası YMCA'nın tanıttığı basketbol ve voleybol ulusal sporlar haline gelmiştir.⁴³

YMCA'nın her şubesinin iki müdürü bulunmaktadır. Birinci müdür idareci, ikinci müdür ise terbiye-i bedeniye ve icrasıdır. Bu müdürlerin maaşları ve yetkileri aynıdır. Ancak aralarında vazife paylaşımı vardır. Ayrıca şubelerin bir müfettişi bulunmaktadır. Bu dönemde İstanbul müfettişi misyoner Boyd'dur. Bu kişinin emri altında bir tercüman ve memurlar bulunmaktadır. Şubenin tercümanı ve kâtibi Muhammed Şerif isminde Hıristiyanlaştırılmış Harputlu bir Türktür. Babası jandarma tabur kâtipliğinden emekli olmuştur. Müslüman dindar olan baba, oğlunun bu halinden hoşnut değildir. Oğlu ilk önce Amerikan kolejinde okumuş, masraflarını karşılayamayınca da İstanbul'a gelerek yüksek mühendislik okuluna devam etmiştir. Okulun son sınıfında Amerikan misyonerleri ile irtibat kurup Hıristiyan olmuştur.⁴⁴

YMCA, İstanbul'a uzman hocaları olan iki jimnastikhane açmıştır. Bunlar Beyoğlu şubesi jimnastikhanesi ve İstanbul şubesi jimnastikhanesidir. YMCA'nın beden terbiyesi müdürlüğünü Türk olimpiyat

⁴⁰ Bkz. Hopkins ve diğerleri, *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik*, ss.386-390; [Anonim yazar], "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti," *Sebilürreşad* 21:530-531 (24 Mayıs 1339), s.86; Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar*, ss.50-53; Ömer Turan, *Avrasya'da Misyonerlik* (Ankara: ASAM, 2002), ss.54-55.

⁴¹ Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.9.

⁴² Toprak, "YMCA," s.531.

⁴³ Latourette, "YMCA Türkiye'de," s.31.

⁴⁴ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-4," ss.220-221.

takımının da antrenörü olan Amerikalı Mr. Chester M. Tobin yapmaktaydı. Programlar onun nezaretinde yürütülüyordu. Beyoğlu şubesi terbiye-i bedeniye müdürü öğretmen Ahmed Robenson'du. Robenson, izciliğin Türkiye'de kurulmasını sağlayan kişi olmuştur.⁴⁵ İstanbul şubesi terbiye-i bedeniye müdürü ise atlet, güreşçi ve jimnastik öğretmeni olan Ali İlhami Bey'di.⁴⁶ Bu jimnastikhanelerde gençler, çocuklar ve iş adamları için her hafta iki kez kurslar veriliyordu. Ayrıca atletizm, güreş, kılıç, eskrim, yüzme ve boksa meraklı olanlar için sınıflar da bulunmaktaydı. Düzenli olarak turnuvalar tertip ediliyor ve faaliyetler hemen hemen tüm yıl boyunca devam ediyordu.⁴⁷ YMCA ayrıca, Karadeniz sahilinde Terbiye-i Bedeniye Kampı'nı (Camp Perry) açmış⁴⁸ ve bu kamp, sonradan misyoner faaliyetlerin vazgeçilmez aktivitesi olan gençlik kamplarının Türkiye'deki ilk örneklerinden biri olmuştur. YMCA, şubelerinde başta sağlık olmak üzere farklı konularda konferanslar verilmiştir.⁴⁹ Bu konferanslara davet edilenlerden birisi de Milaslı Dr. İsmail Hakkı'dır. Milaslı, burada genel olarak "ahlak ve insan-ı kâmil" konusunda bir konuşma yapmıştır.⁵⁰

YMCA'de her üye cemiyete girince belirli aralıklarla sağlık muayenesinden geçiriliyordu. Bu üyelere büyükler (*senior*) ve küçükler (*junior*) olmak üzere iki grubun önde gelen kabiliyetlileri seçilip "fahri rehber" olarak görevlendiriliyorlardı. Bu rehberlere ayrı bir özen gösteriliyordu.⁵¹ YMCA'in geniş bir kütüphanesi bulunmaktaydı. Burada sağlık ve beden terbiyesiyle ilgili Türkçe, İngilizce ve Fransızca kitaplar ile dergiler yer almaktaydı.⁵²

YMCA'in İstanbul'da üç adet süreli yayını olmuştur. Bunlar *The Association Quartely-Constantinople*, *Young Men of Turkey* ve *Pera Young Men*'dir. *The Association Quartely* adlı dergi Bible House tarafından

⁴⁵ Bayrak, "İzciliğin Türkiye'ye Gelişi," s.161.

⁴⁶ Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.12.

⁴⁷ Bkz. Toprak, "YMCA," ss.531-532.

⁴⁸ Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.10.

⁴⁹ Bkz. Toprak, "YMCA," s.531; Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.11.

⁵⁰ Milaslı, tarihini tam hatırlamamakla birlikte 1924 yılında birisinin evine gelerek kendisini konferansa davet ettiğini belirtmektedir. Amerikan okullarının dersler başlamadan önceki ayını Protestanlık vaizleriyle geçirmelerinin adet olduğunu söyleyen Milaslı, okuldaki Türk, Rum, Ermeni ve Yahudi öğrencilerin Protestanlık konuşmalarını dinlemek istememeleri sebebiyle Amerika'dan gelen tavsiye üzerine böyle bir faaliyetin başladığını söylemektedir. Rum öğrenci, Zografos okulundan bir profesörü, aynı şekilde Ermeni ve Yahudiler de kendileri için birer konferansçı seçmişlerdir. Milaslı bu vesile ile geldiği YMCA şubesinde cemiyetin müfettişi Mister Gutsel (Fred Goodsell) ile tanışmıştır. Gutsel, Milaslı'ya sorular sormuş ve aldığı cevaplardan etkilenmiştir. Milaslı'nın beyanıyla Kuran-ı Kerim'in hayranı olmuştur. Bkz. İsmail Hakkı Milaslı, *Dinimizi Bilelim ve Bildirelim* (Ankara: Yeni Cezaevi Basımevi, 1946), ss.31-33.

⁵¹ Toprak, "YMCA," ss.531-532; Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.11.

⁵² Toprak, "YMCA," s.531.

basılmış ve Ocak 1914'ten Ekim 1915'e kadar 8 sayı çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde gençlik ve kadın konularına eğilen derginin mesul müdürü Ohannes Kirkoryan'dır. YMCA'nın ikinci dergisi, *Young Men of Turkey*, ilk olarak Ekim 1920'de yayımlanmıştır. Aylık olan bu derginin en az üç sayısı çıkmıştır. *Pera Young Men* ise işgal yıllarında İstanbul'da haftalık bir bülten olarak yayımlanmıştır. Dergi 25 Ocak 1920'de çıkmaya başlamış ve 27 Mayıs 1922'ye kadar sürmüştür. Bu dergi, dernek üyelerinin birbiri ile haberleşmesini sağlamıştır.⁵³

YMCA, ülke dışında düzenlediği etkinliklerde Türkiye aleyhine propaganda yapmış ve Türkleri barbar bir topluluk olarak tanıtmışlardır. Örneğin Amerika'da 21 Temmuz 1924 tarihinde Boston Tiyatrosu'nda bir program düzenlenmiştir. Rumca olarak yapılan organizasyonun afişinde 3 Türk jandarması ve önlerinde iki kesik başı gösteren bir resim kullanılmıştır. Resmin altında "kan damlayan kafalar ile susamış köpekler" yazısı bulunuyordu.⁵⁴

YMCA İstanbul'da gösterdiği başarıyı başka şehirlerde de göstermek istemiştir. Bu sebeple yeni şubeler açılması gündeme gelmiştir.

1.1. YMCA'nın Türkiye'ye Yayılması

YMCA, II. Meşrutiyet yıllarında etkinlik kazanmış ve işgal yıllarında etkinliğini artırmıştır. Bundan sonra İstanbul'un yanı sıra gayrimüslim nüfusun yoğun olarak yaşadığı İzmir ve Adana'ya da şubeler açmıştır.⁵⁵

İzmir, ticari alanda olduğu kadar misyonerlik faaliyetleri konusunda da Hıristiyanlar için önemli bir üst olmuştur. Çünkü şehir bu dönemde yoğun Hıristiyan nüfusunu barındırmakta ve misyonerlere maddi kaynaklar sağlamaktaydı. YMCA'nın İzmir şubesi, I. Dünya Savaşı döneminde ve sonrasında yardım faaliyetleri ile çalışmalarına başlamıştır. YMCA'nın genel sekreterliğini yürüten John R. Mott, İstanbul'un ardından şehri ziyaret etmiş ve buraya bir sekreter gönderme konusunda görüştüğü Rum Ortodoks Metropoliti Hrisostomos Kalafatis'e söz vermiştir. 1922 yılında da özel sekreteri ve aynı zamanda YMCA'nın dışişleri çalışma bölümünü yürüten Asa Kent Jennings'i İzmir'e göndermiştir.⁵⁶ Ancak Jennings'den önce Ernest

⁵³ Toprak, "YMCA," s.531; Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," ss.8-9.

⁵⁴ [Anonim yazar], "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti (Amerika'da Türklük Aleyhinde Nasıl Propaganda Ediyorlar)," s.201.

⁵⁵ Toprak, "YMCA," s.531.

⁵⁶ Administrative Report, Smyrna Young Men's Christian Association, July 1922, Turkey: Annual and Quarterly Reports 1921-1925, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries; D. A. Davis to Asa Jennings March 29 1922, Turkey: Correspondence and Reports 1922, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries.

Otto Jacob, İstanbul'daki çalışmalarının ardından Ekim 1920'de İzmir'e gelerek buradaki çalışmalara zemin hazırlayan ilk kişi olmuştur.⁵⁷ Jacob, YMCA'nın İzmir'de yaşayan Rumlarla yakın temas içerisinde olmasını sağlamıştır. Amerikan okullarında onlar için programlar hazırlamış ve kamplar düzenlenmiştir.⁵⁸ Ancak YMCA'nın buradaki en başarılı çalışmaları Amerikan misyonerleri ile eğitim alanında yaptığı ortak çalışmalar olmuştur. Ayrıca burada kütüphane açılmış, İngilizce ve Fransızca kursları ile müzik, tiyatro ve İncil dersleri verilmiştir. Her ne kadar YMCA kendisini siyasi amaçları olmayan bir kuruluş olarak tanımlasa da şubesinde Rum gençlerine askeri amaçlı eğitim verilmiştir. Metropolit Hrisostomos'un teşviki ile YMCA üyelerinin aralarında bulunduğu Rum gençleri, 1920 yılbaşında Yunan bayrakları ile işgale destek gösterisi düzenlemiştir. 17 Ocak 1920'de Mustafa Kemal, Heyet-i Merkeziyelere çektiği telgraf ile bu eyleme dikkat çekmiştir.⁵⁹ 1921 yılına gelindiğinde İzmir YMCA, Rum ve Ermeni din adamları ile sıkı diyaloglar kurarak üye sayısını artırmış ve İzmirli iş adamlarından bağış toplamaya başlamıştır. Amerikan Konsolosu George Horton ve Yunan Yüksek Komiseri Sterghiades, YMCA'nın faaliyetlerini desteklemiştir. Hatta YMCA faaliyetleri sebebiyle Yunan Helenizmi'ne hizmet eden bir teşkilat olarak görülmüştür.⁶⁰

Kurtuluş Savaşı sonrasında Yunanlılar, İzmir'i yakarak kaçtığı sırada YMCA'nın buradaki binası da yanmıştır. Adana'daki şube de bu dönemde kapatılmıştır. Aynı zamanda Amerika'dan gelen yardımlar da azalmıştır. 1922'de İzmir'in işgalden kurtulduğu ve Türk Ordusunun buraya geldiği dönemde Asa Kent Jennings de İzmir'e gelmiştir. Jennings buraya geldiğinde karşılaştığı ilk problem İzmir'de kalan gayrimüslimlerin güvenli bir şekilde yurtdışına çıkarılması konusu olmuştur.⁶¹ Jennings bu konuda önemli gayretler göstermiştir. Ayrıca Jennings, YMCA'nın Uluslararası Kurulu tarafından desteklenmediği için Arthur Nash'den kaynak bulmak zorunda kalmıştır. Bulduğu mali kaynaklar ile İzmir ve Ankara'da Türk-Amerikan lokali, spor kulüpleri ve yoksul kadınlara yardım derneği gibi yeni

⁵⁷ Agreement Between the International Committee of the Young Men's Christian Organization and Ernest O. Jacob, October 1 1920, Turkey: Correspondence and Reports 1920; Bali, *The Saga of a Friendship*, s.38.

⁵⁸ Bkz. Report by E. O. Jacob, December 31 1920, Turkey: Correspondence and Reports 1921.

⁵⁹ Zafer Çakmak, *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi* (İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2007), ss.231-232; Bayrak, "İzciliğin Türkiye'ye Gelişi," s.163.

⁶⁰ A Year in the Young Men's Christian Association from the Report of the President April 1921; E. O. Jacob to Dr. Studer June 8 1921; Smyrna Y.M.C.A. Activities for the Month of May 1921, Turkey: Correspondence and Reports 1921.

⁶¹ Bali, *The Saga of a Friendship*, s.67.

programlar başlatmıştır.⁶² Jennings ile oğlu avukat Asa Will Jennings uzun yıllar Türkiye’de yaşamış ve Mustafa Kemal Atatürk’le bizzat tanışmışlardır. Gazi Çiftliği’ne damızlık inek hibe edilmesi, çocuklar için oyun bahçeleri, kütüphanelerin kurulması, gençlerin Amerikan üniversitelerinde eğitim görmeleri için burs temini ve Himaye-i Etfal Cemiyeti’ne yardım gibi birçok faaliyette bulunmuşlardır. Jennings, özellikle savaş döneminde raporlar hazırlamış ve savaş sonrasında İzmir’deki azınlıkların tahliyesini sağlamıştır. Jennings, 1930 yılında Türkiye’nin Amerikalı Dostları (The American Friends of Turkey) cemiyetini tescil etmiş ve faaliyetlerini bu cemiyet vasıtası ile sürdürmüştür.⁶³ Jennings’in çalışmaları ile YMCA’in Türkiye’de kalıcı yer edindiği söylemek mümkündür.

YMCA’in Adana’daki şubesi, işgal yıllarına kadar üyelerini artırmıştır. İşgal sırasında YMCA’in papazları, şehirdeki birçok kimsesiz ve yoksul Türk çocuklarını ücretsiz olarak korumaları altına almış ve bunların birçoğuna din değiştirtmişlerdir.⁶⁴ Şube Fransızların bölgeden ayrılmasıyla önemli miktarda üye kaybetmiştir. Bu şube Haziran 1922’de bütçe yetersizliği sebebiyle kapanmak zorunda kalmıştır.⁶⁵ Günümüzde Amerika’nın Adana’da bir konsolosluğu bulunmaktadır. Burası Güneydoğu’da yaşayan Amerikan vatandaşları için irtibat bürosu görevini üstlenmektedir.

1.2. YMCA’in Kapatılması ve İsim Değişikliği

Milli mücadelenin başarıyla sonuçlanması üzerine toplanan Lozan Konferansı görüşmeleri esnasında tartışılan konulardan birisi de Türkiye’deki yabancı okullardır.⁶⁶ Konferansta misyoner müesseseleri hakkında bir takım özel maddeler konulması ve 115. maddede misyonerlik faaliyetlerinin serbest olması istenmiştir. Hatta Amerikalılar çalışmalarının serbestçe devamı için yazılı garanti istemişlerdir.⁶⁷ YMCA’in Lozan’daki görevlisi, Amerikan temsilcisi Mr. Garov’u bir takım imtiyazlar kazanmak

⁶² Bkz. Latourette, “YMCA Türkiye’de,” s.30; Bali, *The Saga of a Friendship*, ss.172-176.

⁶³ Asa K. Jennings: Biographical Files 1922-1925, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries; Bali, *The Saga of a Friendship*, ss.239-256.

⁶⁴ Hopkins ve diğerleri, *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik*, s.418.

⁶⁵ Ruth Woodsmall, Report of the Y.W.C.A. in The Near East From March 1919 to January 1924, Sophia Smith Collection, Smith College.

⁶⁶ Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar*, ss.15-16.

⁶⁷ Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar*, ss.56-57.

için razı etmiştir. Bundan sonra Mr. Garov, Genç Hıristiyanlar cemiyetlerini (YMCA) muhafaza etmek için çalışmıştır.⁶⁸

Cumhuriyet ilan edildikten sonra, YMCA'in İzmir ve Adana'daki şubeleri kapanırken Pera'daki ilk şubesi ve ikinci olarak açılan İstanbul şubesi faaliyetlerine devam etmiştir.⁶⁹ Cumhuriyet yönetimi azınlık okullarının ülke bütünlüğünü tehdit etmesini önlemek için bir dizi önlemler almıştır. Çıkarılan kanunlar ile okulların faaliyetleri denetim altına alınmaya çalışılmıştır.⁷⁰ Bu dönemde YMCA'in İstanbul genel sekreteri Van Bommel, Torino'ya (İtalya) transfer edilmiş ve yerine Harry T. Baker atanmıştır. Baker, Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıkan Yeni Türk Kanunu'nun YMCA ve onun gibi teşkilatların faaliyetlerini yasakladığını bu sebeple Türkiye'de kalıcı olmak için isim değişikliğine gidilmesi gerektiğini YMCA'in Yabancılar Kurulu'na bildirmiştir. Ancak kurul "Hıristiyan" kelimesinin teşkilatın isminden çıkarılması önerisini reddetmiştir. Bunun üzerine Baker, YMCA'in kapatılmasını önlemek için teşkilatın tüzüğünde bir takım değişiklik yapmıştır. Örneğin teşkilatın yönetimi, üyelerinin yarısı Türk olan yeni bir heyete bırakılmıştır. Ancak yapılan değişiklikler ne merkezi misyoner teşkilatı ne de Türk yetkilileri memnun etmiştir. Çünkü merkezi misyoner teşkilat, YMCA'in seküler bir alanda değil misyoner faaliyetlerde bulunmasını istiyordu. Buna karşılık Türk yetkililer, YMCA'in tüzüğünde halen Hıristiyan adını muhafaza ediyor olması dolayısıyla din esasına dayalı cemiyetleri yasaklayan kanun hükmüne ters düştüğü gerekçesi ile kapatılması gerektiğini düşünüyorlardı.⁷¹ Hıristiyan isminin korunması konusu uzun süre tartışıldı. Bu dönemde Amerika'dan gelen mali destek de azaldı. Mali sıkıntıyı aşmak için yürütülen programlar büyük ölçüde azaltıldı ve Pera şubesi kiraya verilmek zorunda kaldı. Ardından da bu şube, halkevi tarafından kullanılmak üzere satıldı. İstanbul'da tek şube olarak faaliyet gösterilmeye başlandı.⁷² YMCA'in şubesi, 27 Aralık 1939 tarihine gelindiğinde İstanbul Valiliği'nce kapatılmıştır. Bunun sebebi 14 Temmuz 1938'de yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu'dur. Bu kanunun 10. maddesinde "Merkezi yurt dışında olan bir cemiyetin Türkiye'de şubesi açılmaz. Arsiulusal [uluslararası] maksadlarla cemiyet kurulamaz. Ancak

⁶⁸ Gazete haberinde Mr. Garov diye geçen şahıs, Amerikan Büyükelçisi Joseph C. Grew olsa gerektir. [Anonim yazar], "Lozan Konferansında Misyonerlerin Faaliyeti," *Sebilürreşad* 21:528-529 (16 Mayıs 1339), s.70.

⁶⁹ Toprak, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," s.10.

⁷⁰ Bkz. Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar*, ss.20-35; Turan, *Avrasya'da Misyonerlik*, ss.46-64.

⁷¹ Bkz. Latourette, "YMCA Türkiye'de," s.31.

⁷² Toprak, "YMCA," s.531; Bali, *The Saga of a Friendship*, s.37.

milletler arasında beraberlik yapmakta fayda mülâhaza edilen cemiyetlerin Türkiye’de kurulmasına veya kurulu olanların yurtiçinde şube açmalarına İcra Vekilleri Heyeti ile izin verilebilir. Bu cemiyetler ve şubeler lüzumunda İcra Vekilleri Heyeti kararı ile fesih ve tasfiye edilir” denmektedir. Kapatılma olayının akabinde Eğitim Bakanlığı’nın izniyle faaliyet gösteren dershanenin açılması için girişimlerde bulunulmuştur. Okul müdürü İlhami Polater, YMCA’in resmi danışmanı Hamid Bey ve Board yöneticisi Mr. Luther L. Fowle dilekçe ile valiliğe başvuru yapmışlardır.⁷³ Bu girişimler sonucunda YMCA, aynı yıl Amerikan Lisan ve Ticaret Dershanesi (American School of Languages and Commerce) adı altında açılmıştır.⁷⁴ Dershane, YMCA’in önceki faaliyetleri kadar özgür hareket edemese de İngilizce kursları, kamplar ve beden eğitimi programları ile faaliyetlerin devamını sağlamıştır. 1940’ta Baker, görevinden ayrılmıştır. Yerine geçici olarak Arnold Eugene Jenny atanmıştır. 1942’de ise Ezra Porter Young, YMCA’in sekreterliğini üstlenmiştir. Young, dershaneyi Türkiye’nin zor dönemlerinde on yıldan fazla idare etmiştir.⁷⁵ II. Dünya Savaşı yıllarında dersane, basketbol ve voleybolun Türkiye’de tanıtımını sağlamış ve kimsesiz çocuklar için kamplar düzenlemiştir. Ancak bundan sonraki süreçte misyoner faaliyetler yerine seküler çalışmalar içine girmesi dolayısıyla YMCA’in Amerika’dan aldığı mali destek giderek düşmüştür.⁷⁶

Zamanla kapatılan dershanenin yerini 1968 yılında Yücel Kültür Vakfı (YKV) almıştır. 1969 yılında bir Türk Vakfı olarak tanınan YKV, YMCA’in sembolünü almıştır. YKV’nin resmi kuruluşu 2010 yılında olmuştur. YKV, ilkokuldan doktora öğrenimine kadar her yaşta öğrencilere burslar vermekte, yetim ve engelli çocuklara yardımlar yapmakta ve gençlere kariyer imkânları sunmaktadır. Sultanahmet’te bulunan Abud Efendi Konağı vakfın merkezi olarak kullanılmaktadır. Vakıf, kurulması sonrasında Yücel Dershanesi’ni faaliyete geçirmiştir. Burada dil, ticaret, sekreterlik ve muhasebe kursları düzenlemiştir. Vakıf, ayrıca 8-16 yaş grupları için kamplar düzenlemekte ve 18-30 yaşlarındaki gençlerin bir AB ülkesinde eğitim görmesini sağlamak için Avrupa Gönüllü Hizmeti (AGH) adındaki programı yürütmektedir.⁷⁷

⁷³ Gül İnanç Barkay, “İstanbul YMCA’in Kapatılış Öyküsü,” *Toplumsal Tarih* 8:47 (1997), ss.25-27; Bali, *The Saga of a Friendship*, ss.122-123.

⁷⁴ Bkz. Latourette, “YMCA Türkiye’de,” s.31; Toprak, “YMCA,” s.532; Toprak, “Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri,” s.8; Bali, *The Saga of a Friendship*, s.38.

⁷⁵ Latourette, “YMCA Türkiye’de,” s.31.

⁷⁶ Toprak, “YMCA,” s.531.

⁷⁷ www.yucelvakfi.org/sayfa/51/tarihcemiz (22.05.2013).

Vakfın Erenköy Ofisi, Eski Ticaret Bakanlığı müsteşarı ve Robert Koleji Türk müdürü Muzaffer Yeşim'in vasiyeti üzerine eski Robert Koleji öğretmenlerinden eşi Alphilf Bostrom tarafından 1982'de vakfa hibe edilmiştir.⁷⁸ Bunların yanı sıra, vakfın Yalova'da gençlik kampları için kullandığı merkezi, Türkiye'nin ilk kapalı spor salonu olan Sultanahmet'teki spor salonu ve Ayasofya'nın karşısında geçmişte kadın-erkek birlikte ilk defa sinema seyredilen Alemdar Sinema Salonu, günümüzde Alemdar Restoran adıyla kullanılan yeri bulunmaktadır. YKV, 2011 yılından itibaren Avrupa'daki YMCA'lar ve YMCA'in Dünya Birliği ile ortak çalışmaya başlamıştır.⁷⁹

YMCA kadar etkili olan YWCA'in faaliyetleri de Türkiye tarihi için büyük önem arzeder; zira YMCA şubelerinin yanına açılan mekânlarda çalışmalar yapan YWCA, özellikle eğitimli genç kızlar arasında etkili olmuştur.

2. Young Women's Christian Association'ın (YWCA) Kurulması ve Faaliyetleri

YWCA'in Yakın Doğu misyonu Margaret White'in New York'tan İstanbul'a Mart 1919'da gönderilmesi ile kurulmuştur. Fakat ondan daha önce Miss Frances Gage ve Miss Anna Wales (Welles) burada faaliyetler için zemin hazırlamışlardır. White, geldiği dönemde İzmir, Sivas ve Harput'a görevliler atamış ve bu kişiler yakın Doğu misyonunu gerçekleştirmek için okullarda ve yetimhanelerde çalışmaya başlamıştır. 1920'de ise Adana, Kayseri, Merzifon ve Beyrut'a birer sekreter gönderilmiştir.⁸⁰

Bu dönemde Batı'da filizlenen ve gittikçe güçlenen "kadının hürriyeti" fikri Osmanlı coğrafyasına getirilerek Amerikan usulü hayat tarzı sağlanmak istenmiştir. Böylelikle Osmanlı medeniyeti yerine Hristiyan-Batı kaynaklı fikirleri benimseyen bir Türk kadını modeli oluşabilecekti. Bu yeni rolü sağlayacak ortamlar kadınlar için açılan misyoner okulları ile sağlanabilecekti. Bu amaç için ilk olarak açılan okul; İstanbul Kız Koleji (Amerikan Kız Koleji --American College for Girls) olmuştur. Bu okullarda yetişen Ermeni, Rum, Yunan, Bulgar ve Arnavut kızları ülkelerinde üst düzey görevlerde sorumluluk almışlardır. Aynı şekilde Türk kızları da

⁷⁸ www.yucelvakfi.org/sayfa/70/erenkoy_ofisi (22.05.2013).

⁷⁹ <http://special.lib.umn.edu/findaid/html/ymca/yusa0009x2x11.phtml> (05.03.2013).

⁸⁰ Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadrolarında ya bizzat yer alarak veya üst düzeyde görevli kişilerin eşleri olarak batılılaşma hareketine daimi bir destek sağlamışlardır.⁸¹ İstanbul Kız Koleji, YWCA'nın bir şubesi kabul edilmiş ve buradaki misyoner faaliyetleri de YWCA üyeleri tarafından yürütülmüştür.⁸²

YWCA İstanbul'da YMCA şubelerinin yanında iki mekân tutmuş ve buraları merkez olarak kullanmıştır. İlki 20 Mart 1921'de Pera'da açılmıştır. Büyük bir ev olan bu merkezin çatı katı spor salonu olarak kullanılmış ve burada jimnastik kursları verilmiştir. Bu şube kısa sürede 977 üyeye ulaşmıştır. Bu üyelere 320'si Ermeni, 250'si Yunanlı, 123'ü Yahudi, 41'i Rus ve 16'sı Türk'tür. İnanç açısından bu üyeler 268 Ortodoks, 238 Gregoryan Ermeni, 126 Yahudi, 65 Katolik, 17 Anglikan ve 16 Müslüman şeklindedir. Bu kişilerin 585'i ev hanımı, 107'si satış görevlisi, 44'ü öğretmen ve 11'i hemşiredir. Üyelerin 970'i 30 yaşın altındadır. Yemek, dil, müzik, nakış ve edebiyat alanlarında kurslar düzenleyen merkezde aynı zamanda iki İncil sınıfı yer almaktaydı. İkinci şube Cağaloğlu'nda 24 Nisan 1921'de açılan sekiz odalı bir evdir. Burası daha aktif olarak çalışmış ve kısa sürede 2040 üyeye ulaşmıştır. Burada yetim kızlara eğitim verilmiş, dil ve nakış kursları düzenlenmiştir. YWCA'nın merkezlerinden başka Pansiyonları da olmuştur. Şubat 1921'de Tarlabası'nda (Pera) açılan ilk pansiyon 35 kişi kapasitelidir. 34 kişi ve bir başhemşirenin kaldığı bu yerde 35 yaş altı genç kızlara konaklama ve kahvaltı imkânı sunulmuştur. İkinci pansiyon Rusya'dan gelen YWCA kadınları için açılmıştır. 28 kişi kapasiteli olan bu pansiyon İstanbul'da yaşayan Rus kadınları için bir toplanma merkezi olmuştur. Her Pazar burada eğlence programları ve çay partileri düzenlenmiştir. Bunlardan başka Taksim'de bir ev tutulmuş ve burada YWCA'nın Yakın Doğu misyonunu idare eden kişiler kalmıştır.⁸³ YWCA, merkezlerinde ayrıca yerel asistanlar görev almıştır. Örneğin YWCA'nın İstanbul şubesini 2 Türk bayan asistan, Pera şubesini 1'i Ermeni, 2'si Yunanlı ve 1'i Rus fakat İstanbul'un yerlisi kişiler idare etmiştir.⁸⁴

İngilizlerin İstanbul'u işgal ettiği dönemde İngiliz Yüksek Komiserliği tarafından İngilizce yayımlanan *Orient News* gazetesinin 25 Kanunuevvel 1337 (Aralık 1921) tarih 158 numaralı nüshasında YWCA hakkında bir beyanname neşredilmiştir. Gazetede yayımlanan beyanname bize YWCA'nın

⁸¹ Bkz. Jenkins, *Robert Kolej'in Kızları*, s.22.

⁸² Jenkins, *Robert Kolej'in Kızları*, s.168.

⁸³ Clarence Richard Johnson, *Constantinople To-Day or The Pathfinder Survey of Constantinople: A Study in Oriental Social Life* (New York: The Macmillan Company, 1922), ss.161-163.

⁸⁴ Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

bu dönemdeki faaliyetleri hakkında genel bir değerlendirme imkânı vermektedir. Buna göre YWCA'nın İstanbul şubeleri, mezheplerarası bir teşkilattır; 2,5 yıllık bir sürede kulüpler, dershaneler ve yaz kampları ile 1200'den fazla üyeye ulaşmıştır. Cemiyette çalışan memurların maaşları Amerika'dan temin edilmekte ve bu teşkilat faaliyetleri ile hem Hıristiyanlık hem de Amerika'nın çıkarlarına hizmet etmektedir.⁸⁵ Bu bilgilere ek olarak şubede edebiyat, çağdaş diller, jimnastik, daktilo ve ev hizmetleri kursları verildiği belirtilmektedir. Ayrıca şubedeki 6 memurun iâşe ve maaşları için Amerika'dan 32540 Türk lirası gönderilmiş, geri kalan kısım ise Türkiye'den toplanmıştır.⁸⁶

YWCA'nın İstanbul'daki ikinci şubesi, Beyoğlu YMCA'nın yanındaki İstanbul şubesidir. Şubenin başkanı, Miss Piyadi adındaki Amerikalı bir kızdır ancak bu kişi değişmiştir. Teşkilata üye olmak için 13 yaşından büyük olmak, güvenilir bir şahıstan tavsiye mektubu getirmek, kuralları kabul etmek ve yıllık ücreti ödemek gerekmektedir. Üyelik ücreti büyükler için yıllık 150 kuruş, 13-16 yaş grubu içinse 75 kuruştur. Burada jimnastik, İngilizce ve Fransızca dersleri ile eğlence programları düzenlenmektedir. Asıl hizmet amacı Hıristiyanlık'ı yaymak olan şubeye 24 Ağustos 1337 (m. 1921) tarihine kadar 83 üye katılmış ve bu üyelerin çoğunluğunu Müslüman Türk kızları oluşturmuştur.⁸⁷ Erkek şubesine nazaran daha aktif faaliyetler yürüten şubeye özellikle öğretmen bayanlar büyük ilgi göstermiştir. Hatta dönemin evkaf müsteşarının kızı cemiyetin sekreterliğini yapmıştır.⁸⁸ Eğitimli genç kızların şubenin faaliyetlerine katılması *Sebilürreşad*'da eleştirilmiş ve YWCA'nın yaptıklarıyla İslâmî şairi yıkmak, özellikle de genç kızları baştan çıkararak, onların milliyet-i diniyelerini kökünden sarsmak istediği belirtilmiştir.⁸⁹

YWCA, YMCA gibi İstanbul'un yanı sıra Adana ve İzmir'e de şubeler açmıştır. Bu şubelere daha çok gayrimüslim kadınlar ilgi göstermiştir. Adana şubesi levhasında: "kızlara sıhhat, hayat ve neşe veren bir müessese" olarak tanıtılan YWCA'de yazlık kamplar düzenlenmiştir. Buraya katılan muhtelif milletlerden kadınlara yüzme dersleri verilmiştir. Kadınları yarı çıplak gösterdiği için toplumun ahlakını bozduğu belirtilen bu şubeye Türk

⁸⁵ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-2," *Sebilürreşad* 20:495 (27 Mart 1338), s.7; Okay, "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," s.21.

⁸⁶ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-2," s.8.

⁸⁷ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-2," s.7; Okay, "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," s.21.

⁸⁸ Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti ve Faaliyeti (Y.M.C.A.)," s.267.

⁸⁹ [Anonim yazar], "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti," s.86.

kızlarının ilgisi beklenenden az olmuştur.⁹⁰ YWCA, Adana'da da yerli iki asistan, misyoner faaliyetlerde sekretere yardımcı olmuştur. YWCA'nın İzmir'deki merkezlerinde ise dans kursları, piknikler, tenis ve voleybol turnuvaları ile eğlence programları düzenlenmiştir. YMCA'nın üyesi 700'ken YWCA 950 üyeye ulaşmıştır. İzmir yangınında YWCA'nın buradaki şubesi de yanmıştır. Burada bulunan YWCA görevlilerinin bazıları Yunanistan'a oradan da Amerika'ya dönmüş bazıları ise İstanbul'a gitmek zorunda kalmıştır. Atina'da kalan üyeler burada faaliyet göstermeye başlamıştır. 1923 yılından itibaren Atina'daki YWCA, göç hizmetleri ile ilgilenmeye başlamıştır. Yine burada da pansiyon ve kulüpler açılmıştır.⁹¹ YWCA'nın İzmir şubesinin Yunanistan'a taşındığını söylemek mümkündür. Ayrıca YWCA, bölgede yaşayan azınlıkların güvenli bir şekilde Türkiye'den tahliyesini sağlamıştır. YMCA gibi YWCA da düzenli raporlar hazırlayarak Amerika'yı bilgilendirmiştir. Gayretli çalışmaları ve hazırladıkları raporlar sebebiyle 20 Mart 1924'te Amiral Mark Bristol, YWCA İstanbul sekreteri Miss Ruth F. Woodsmall'a teşekkür mektubu göndermiş ve bazı tavsiyelerde bulunmuştur.⁹²

Ülkede kolayca faaliyet gösteren YWCA'ye İstanbul hükümeti tarafından herhangi bir yaptırım uygulanmaması o dönemde eleştirilmiştir. Özellikle yetim kızların iştirakiyle İstanbul'daki bir gazinoda bayram kutlaması yapılması ve buna birçok Türk kadının katılmasına tepki gösterilmiştir. Dar-ül Eytamlar'daki (Yetim Yurtları) Türk ve Müslüman çocuklarına ulaşması ve onların Hıristiyanlarca kullanılmasına, Anadolu mücadelesinin ruhunu sezmiş olanlar tarafından mani olunması gerektiği vurgulanmıştır.⁹³

YMCA'nın şubesi kapatılırken ilginçtir ki YWCA şubesi faaliyetlerine devam etmiştir. YWCA, Cumhuriyet ilan edildikten sonra Amerikan Lisan ve Sanat Kursu (American School of Languages and Commerce) içerisinde çalışmalarını sürdürmüştür.⁹⁴ Ve yeni hedefler belirlemiştir. Bu hedeflerden bazıları şunlardır: ülkede milliyetçilik çerçevesinde yeni misyon stratejisi belirlenmeli, ülkede kalan Ermeni ve Rumların adaptasyonu sağlanmalı, Amerikan dil okulu kurularak yeni gelecek Amerikan sekreterleri için en az 6 aylık dil kursu verilmeli, Hıristiyan karakterinin muhafazası için Hıristiyan

⁹⁰ [Anonim yazar], "Genç Kadın Hıristiyanlar Cemiyeti," *Sebilürreşad* 24:618 (25 Eylül 1340), ss.316-317.

⁹¹ Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

⁹² Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

⁹³ [Anonim yazar], "Genç Hıristiyanlar Cemiyetinin Faaliyeti," s.160; Okay, "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," s.20.

⁹⁴ Toprak, "YMCA," s.532.

üyeler üzerinde önemle durulmalıdır. Bunun yanında Türk kızları ile Türkiye'de gelecekte etkinlik sağlamak için ilgilenilmeli, Ermeni ve Rum rehberleri gibi Türk rehberler aracılığıyla merkezlerdeki etkinlik artırılmalı, yeni hükümetle iyi ilişkiler kurulmalı, Amerikan personeller azaltılarak yerlerine Türk kızları konulmalı, Türk kızları için misyonerlik dışı bir program hedeflenmelidir. Türk halkının dostluğu kazanılmalı, değişmez bir faaliyet planı çıkartılmalı ve eleştirilere bakılmaksızın faaliyetlere devam edilmelidir.⁹⁵ İşte bu hedefler üzerine YWCA, Türkiye'de yeni bir yapılanma içerisine girmiştir.

YWCA'ye, Caddebostan'da bir köşk ve 20 dönümlük arazi Dodge Clark Foundation tarafından alınarak hibe edilmiş ve burada Türkiye'nin ilk kız yatılı kampı açılmıştır. Yaz aylarında yüzme, tenis, el becerileri ve değişik sosyal etkinlikler bu kamplarda düzenlenmiştir. 1952'de Cihangir'de bir konak yine Dodge Foundation tarafından satın alınarak hibe edilmiş ve dersane buraya taşınmıştır. 1968 yılında ise Gençlik Kültür ve Hizmet Vakfı kurulmuştur. Sahip olunan mülkler vakfa devredilmiştir. Bundan sonra 6-14 yaş grubu çocuklara yönelik spor kampı, yabancı ve Türk öğrencilerin kaynaştığı AFS (American Field Service) Öğrenci Değişim Çalışmaları ve değişik etkinlikler düzenlemiştir. 1990'lı yıllarda ise Irmak Okullarının kurulmasına YWCA, destek olmuştur.⁹⁶ Türkiye'deki çalışmalarında YMCA ve YWCA, tüm Amerikan ajansları⁹⁷ ve diğer bazı kuruluşlar⁹⁸ ile koordineli çalışmıştır.⁹⁹

Sonuç

Türkiye'de YMCA ve YWCA Amerikan Board'a bağlı olarak faaliyetlerine başlamış ve tüm Amerikan kurumları ile eş güdümlü olarak çalışmıştır. Bu çerçevede İstanbul, Yakın Doğu misyonunun merkezi olarak düşünülmüştür. Bundan başka İzmir ve Adana, çalışmaların diğer merkezleri

⁹⁵ Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

⁹⁶ <http://www.irmak.k12.tr/sayfa.aspx?PageId=752#.UaiA49L0EqM> (31.05.2013).

⁹⁷ Amerikan Büyükelçiliği, Amerikan Konsoloslugu, Amerikan Board (ABCFM), Amerikan Hastaneleri, Amerikan Kadın Hastanesi, Amerikan Kızıl Haç (American Red Croos), Yakın Doğu Amerikan Yardım İdaresi (Near East Relief Administration), Robert Koleji ve İstanbul Koleji (İstanbul Amerikan Kız Koleji). Bkz. Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

⁹⁸ Mennonite Relief, Christian Science Relief, Yahudi Dağıtım Komitesi (Jewish Distribution Committee), American Chamber of Commerce and American Business Interests, Standard Oil Company and American Express Company. The League of Nations, International Red Cross, the Lord Mayor's Fund, European Student Relief, Russian Red Cross, Russian Zemstvov, Russian White Cross and other Russian Relief Agencies, Greek Red Cross, Greek Patriarchate, Armenian Red Cross, Ermeni Patrikhanesi ve Türk Kızılayı. Bkz. Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

⁹⁹ Woodsmall, Report of the Y.W.C.A.

olmuştur. Misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde YMCA ve YWCA'ye düşen görev, Amerikan okullarında eğitim gören Ermeni, Rum, Yunan, Bulgar ve Arnavut gençlerin milli duygularının uyandırılması ve Protestanlaştırılması olmuştur. Ancak sadece azınlıklar değil Türkiye'deki eğitimli Müslüman genç nüfus da teşkilatların faaliyetlerine ilgi göstermiştir. Başlangıçta masum birer sosyal faaliyet olarak görülen çalışmalar, devletin zayıflamasından sonra gerçek yüzünü göstermiştir. Bu bakımdan teşkilatın şubeleri, ilim ve irfana muhtaç gençliğimiz için birer terbiye ocağı değil, gayrimüslimlerin Osmanlı Devleti'ne karşı propaganda merkezleri olmuştur. Anadolu'nun işgali döneminde teşkilatların faaliyetleri, nasıl bir misyon yüklediklerini göstermesi açısından gayet önemlidir.

Cumhuriyet ilan edildikten sonra YMCA ve YWCA, ülkedeki azınlıkların güvenli bir şekilde tahliyesini sağlamıştır. Burada kalanların ise ortak idealler etrafında birleşmelerine ve yeni Türkiye'ye uyum sağlamalarına yardımcı olmuştur. Şubelerinde açtıkları meslek kursları ile azınlıkların yetişmesine katkı sağlamıştır. Bu sebeple devletin önemli görevlerine buralarda eğitim görmüş kişiler gelmiştir. Kendileri de Cumhuriyet Türkiye'si'ne uyum sağlayan bu tür kuruluşlar, yaptıkları ile "adı konulmamış Hıristiyanlık" faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması, Amerikan kaynaklı Protestan misyoner teşkilatların Anadolu'yu tam olarak işgal edip Hıristiyanlaştırma emellerini yarım bırakmıştır. Ancak buradaki çalışmalar hiçbir zaman durmamıştır. Dolayısıyla bu hedeflere ulaşmak için söz konusu misyonerler, değişik isim ve kuruluşlar ile çalışmalarını devam ettirmişlerdir. Günümüzde YMCA, Türkiye'de vakıf adı altında faaliyet yürütmektedir. Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde çıkan yasalar bu tür kuruluşların daha da güçlü bir şekilde yeniden organize olmalarına imkân vermektedir. Şimdi çoğu dernek adı altında kurumsallaşmış ve geçmişe oranla daha özgür bir şekilde gençler arasında çalışmalar yapabilmektedir.

KAYNAKÇA

A Year in the Young Men's Christian Association from the Report of the President April 1921, E. O. Jacob to Dr. Studer June 8 1921.

Açıkses, Erdal. *Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2003.

Administrative Report Smyrna Young Men's Christian Association, July 1922, Turkey: Annual and Quarterly Reports 1921-1925, Kautz Family YMCA Archives, Minnesota Libraries.

- Agreement Between the International Committee of the Young Men's Christian Organization and Ernest O. Jacob, October 1 1920, Turkey: Correspondence and Reports 1920.
- [Anonim yazar]. "Genç Hıristiyanlar Cemiyetinin Faaliyeti," *Sebilürreşad* 19:483 (4 Haziran 1337), ss.159-160.
- [Anonim yazar]. "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti," *Sebilürreşad* 21:530-531 (24 Mayıs 1339), ss.86-87.
- [Anonim yazar]. "Lozan Konferansında Misyonerlerin Faaliyeti," *Sebilürreşad* 21:528-529 (16 Mayıs 1339), s.70.
- [Anonim yazar]. "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti (Tanin Gazetesinin Şayanı Dikkat Bir Makalesi)," *Sebilürreşad* 24:599 (1 Mayıs 1340), ss.12-13.
- [Anonim yazar]. "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti (Amerika'da Türklük Aleyhinde Nasıl Propaganda Ediyorlar)," *Sebilürreşad* 24:611 (7 Ağustos 1340), ss.201-202.
- [Anonim yazar]. "Genç Kadın Hıristiyanlar Cemiyeti," *Sebilürreşad* 24:618 (25 Eylül 1340), ss.316-317.
- [Anonim yazar]. "Papas Mektepleri, Genç Hıristiyanlar Cemiyeti," *Sebilürreşad* 24:624 (6 Teşrin-i Sani 1340), ss.413-414.
- [Anonim yazar]. "Genç Hıristiyanların Faaliyetlerini Açığa Vurmaları," *Sebilürreşad* 25:625 (13 Teşrin-i Sani 1340), s.13.
- [Anonim yazar]. "Gençler Cemiyeti Hıristiyaniyesi," *Tanin* 16:552 (23 Nisan 1340), s.2.
- Asa K. Jennings: Biographical Files 1922-1925, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries.
- Balı, Rifat N. *The Saga of a Friendship: Asa Kent Jennings and The American Friends of Turkey*. İstanbul: Libra Yayıncılık, 2009.
- Barkay, Gül İnanç. "İstanbul YMCA'ın Kapatılış Öyküsü," *Toplumsal Tarih* 8:47 (1997), ss.25-28.
- Bayrak, Turan. "İzciğin Türkiye'ye Gelişi ve Günümüzdeki Görünümü," *Sosyoloji Dergisi* 3:20 (2010/1), ss.153-175.
- Bayzan, Ali Rıza. *Küresel Vaftiz*. 3. baskı. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.
- Ceylan, Abdullah. *Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad Mecmuaları Fihristi*. Ankara: DİB Yayınları, 1991.
- Çakmak, Zafer. *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi*. İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2007.
- D. A. Davis to Asa Jennings March 29 1922, Turkey: Correspondence and Reports 1922, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries.
- Hopkins, E. W., G. F. Moore, M. Halidi, Ö. Ferruh. *Tarihte ve Günümüzde Misyonerlik*. İstanbul: Örgüm Yayıncılık, 2006.
- Howard, Harry N. "The Bicentennial in American-Turkish Relations," *The Middle East Journal* 30:3 (1976), ss.291-310.
- Jenkins, Hester Donaldson. *Robert Kolej'in Kızları*. Çev. Ayşe Aksu. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008.
- Johnson, C. Richard. *Constantinople To-Day or The Pathfinder Survey of Constantinople A Study in Oriental Social Life*. New York: The Macmillan Company, 1922.
- Kocabaşoğlu, Uygur. *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika*. İstanbul: Arba Yayınları, 1989.
- Kocamanoğlu, Emine. "Yabancı Okullarda Din Eğitimi, Robert Kolej-Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) Örneği," Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2003.
- Latourette, Kenneth Scott. *World Service: A History of the Foreign Work and World Service of the Young Men's Christian Association of the United States and Canada*. New York: Association Press, 1957.
- , "YMCA Türkiye'de," çev. Hülya Balcı, *Toplumsal Tarih* 8:47 (1997), ss.29-31.

Mecdüddin, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti ve Faaliyeti (Y.M.C.A.)," *Sebilürreşad* 19:493 (26 Şubat 1338), ss.265-268.

-----, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-2," *Sebilürreşad* 20:495 (27 Mart 1338), ss.7-8.

-----, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-3," *Sebilürreşad* 20:498 (22 Nisan 1338), ss.43-45.

-----, "Genç Hıristiyanlar Cemiyeti-4," *Sebilürreşad* 20:513 (17 Ağustos 1338), ss.219-221.

Memorandum from E. O. Jacob to C. V. Hibbard, July 17 1920, Turkey: Correspondence and Reports 1920, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries.

Milashlı, İsmail Hakkı. *Dinimizi Bilelim ve Bildirelim*. Ankara: Yeni Cezaevi Basımevi, 1946.

Okay, Cüneyd. "Sebilürreşad Mecmuasında YMCA," *Toplumsal Tarih* 8:47 (1997), ss.20-24.

Report E. and O. Jacob, December 31 1920, Turkey: Correspondence and Reports 1921.

Review of Y.M.C.A. in the Near East, December 31 1921, Turkey: Correspondence and Reports 1921, Kautz Family YMCA Archives, University of Minnesota Libraries.

Ruth Woodsmall, Report of the Y.W.C.A. in The Near East From March 1919 to January 1924, Sophia Smith Collection, Smith College.

Sezer, Aytan. *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923-1938)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.

Super, Paul. *What is the Y.M.C.A.* New York: Association Press, 1922.

Smyrna Y.M.C.A. Activities for the Month of May 1921, Turkey: Correspondence and Reports 1921.

Toprak, Zafer, "YMCA," *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.7, ss.531-532.

-----, "Vay Em Si Ey (YMCA) Jimnastikhaneleri," *Toplumsal Tarih* 1:2 (1994), ss.8-12.

Turan, Ömer. *Avrasya'da Misyonerlik*. Ankara: ASAM, 2002.

"The History and Meaning of the YMCA Logo,"

<https://s3.amazonaws.com/YMCAMission/HistoryMeaningJohn1721Logo.pdf>
(06.12.2013)

<http://www.irmak.k12.tr/sayfa.aspx?PageId=752#.UaiA49L0EqM> (31.05.2013).

<http://www.yucelvakfi.org/sayfa/51/tarihcemiz> (22.05.2013).

http://www.yucelvakfi.org/sayfa/70/erenkoy_ofisi (22.05.2013).

<http://special.lib.umn.edu/findaid/html/ymca/yusa0009x2x11.phtml> (05.03.2013).